

Важный взнос в достижение польско-украинского примирения принадлежит польскому оппозиционному деятелю, лидеру Либерально-демократической партии “Niepodległość”, руководителю редколлегии “Obóz”, “Niepodległość”, “Самостійника”, сотруднику “Kultury” Ежи Таргальскому / Юзефу Дарскому. От имени польской оппозиции он подписал в 1987 г. “Заявление о принципах польско-украинского сотрудничества”.

Ключевые слова: Ежи Таргальский / Юзеф Дарский, либерально-демократическая партия “Niepodległość”, польско-украинские отношения.

Jerzy Targalski (Józef Darski) – the Polish opposition figure, the leader of Liberal-Democratic Party “Niepodległość” (“Independency”), the head of editorial board of “Obóz”, “Niepodległość”, “Samostiynyk”, collaborator of “Kultura” has made a great contribution in the achievement of Polish-Ukrainian reconciliation. On behalf of Polish opposition he signed in 1987 “Declaration about Principles of Polish-Ukrainian Cooperation”.

Key words: Jerzy Targalski / Józef Darski, Liberal-Democratic Party “Niepodległość”, Polish-Ukrainian relations.

УДК 94 (4) 1945 (п 39)

ББК 63.3 (УУР) 7

Іван Пендзей

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УГОРЩИНІ (1988–1990 рр.)¹

У статті з'ясовуються окремі аспекти реалізації робочої програми соціально-економічної стабілізації уряду УНР до 1990 р., схваленої Державними зборами 2 вересня 1987 р., зокрема боротьба з нерентабельністю промислових підприємств, вирішення проблеми зайнятості, вивільнених при ліквідації підприємств працівників; світоглядні проблеми – співвідносності товарного виробництва із цінностями соціалізму; незавершеність реформи 1968 р., успіхи в сільському господарстві.

Ключові слова: нерентабельність, збитковість, банкрутство, дотації, соціалістичні цінності, соціалістична економіка, право на працю, безробіття, ринкове господарство, приватна власність, сільське господарство, капіталізм.

Робоча програма економічної й соціальної стабілізації уряду УНР на період до 1990 р., затверджена у вересні 1987 р. Державними зборами, виходила з того, що ефективний розвиток економіки, досягнення справжнього перелому в ній неможливі без створення соціалістичного ринкового господарства, прискореної зміни структури економіки й технічного прогресу, а також ширшого залучення іноземного капіталу до розв'язання цих завдань. “Ми добиваємося створення такої змішаної економіки, у якій поряд із державною власністю існували б й інші різні форми власності на основі злиття одна з одною, у тому числі і з державною власністю, – зазначав Генеральний консул УНР в Києві д-р Андраш Палді. – Підприємствам надаються істотна свобода дій і самостійність у галузі капіталовкладення та інвестицій, експортно-імпоротної діяльності, ціноутворення, визначення заробітної плати і т. д. Крок за кроком припинимо дотації нерентабельним, збитковим підприємствам” [11, с.86].

У першій половині 1987 р. в Угорщині нараховувалося 212 нерентабельних промислових підприємств і кооперативів, або 10% від загальної кількості промислових господарських організацій [2, с.105]. Щорічно держава виділяла до 160 млрд форинтів, це майже 20% національного доходу, на дотацію неефективним, неплатоспроможним заводам, фабрикам [14].

Численні пільги й дотації, а також нереальні, відірвані від світових ціни, завдяки яким вимушено зберігалось низькорентабельне виробництво, ослабляли господарську мотивацію діяльності підприємств. Госпрозрахункові принципи, самофінансування,

¹ Продовження. Початок див. у вип. II, IV–V, VI, VII, VIII, IX, X–XI, XII–XIII, XIV, XVI, XVII, XVIII.

стимулювання праці за кінцевими результатами, покладені в основу нового господарського механізму реформою 1968 р., за таких умов не давали бажаних результатів. Як підкреслив на сесії Державних зборів УНР (вересень 1987 р.) Голова Ради міністрів К.Грос, склалася неприпустима ситуація: 58% прибутку підприємств у сфері матеріального виробництва забезпечувалися державними субсидіями [2, с.104].

Низькорентабельне виробництво неможливо було ліквідувати рішучим адміністративним заходом – радикальним втручанням або різким поворотом, а тільки вдосконаленням господарського життя й перебудовою господарського управління. Дотування підприємств, які мали нерентабельне виробництво або неефективний господарський профіль, мало вимушений характер – проводилося в інтересах або підтримки експорту й оплати зовнішніх кредитів, або безперебійного постачання внутрішнього ринку. Згортання нерентабельного виробництва в умовах обмежених імпорتنих можливостей приховувало небезпеку економічних суперечностей і збоїв, які могли послужити опорою догматичних, антиреформістських сил [2, с.104, 105]. Захист таких підприємств, який мав на меті також збереження повної зайнятості на ділі обертався захистом і застарілої продукції, технологій, і слабкого керівництва. Тому серед першочергових завдань щодо термінової перебудови структури промисловості, якою передбачалося розширення випуску виробів, конкурентоспроможних на всіх ринках, зменшення витрат матеріалів та енергії, удосконалення імпорту, стимулювання поступлень від соціалістичних партнерів, особливе місце займала боротьба з нерентабельністю.

В Угорщині для цього вже існували деякі передумови – економічна змагальність, певні перешкоди монопольному становищу окремих виробництв. У грудні 1986 р. виникла організація із санації, метою якої було зняття державної опіки з підприємств, домогтися їх самоокупності, реалізація оздоровчих заходів в економіці. Прийнятий тоді ж закон про банкрутство [4] визначав порядок ліквідації збиткових підприємств. Мінфін Угорщини створив фонд ліквідації збитковості у 2 млрд форинтів. Одним із перших у соціалістичній Угорщині кандидатів на банкрутство було машинобудівне підприємство “Ланг” [8, с.31].

Справа про банкрутство, зазвичай, виглядала так. Ініціатором банкрутства виступали кредитори – Угорський кредитний банк і великі підприємства. Упродовж встановлених законом 30 днів Угорська торгова палата намагалася досягнути компромісу між кредиторами й боржником. Якщо це не вдавалося, то відповідні документи поступали в організацію із санації, яка теж упродовж 30 днів мала вирішити питання: чи надати допомогу “прогорівшим” або ж визнати, що немає іншого виходу, як через фінансові органи реалізувати фонди підприємства. Як правило, організація із санації виходила з критеріїв: по-перше, чи не викличе закриття підприємства серйозних проблем із працевлаштуванням у даному районі. По-друге, чи не опиниться під загрозою у випадку закриття підприємства виконання міжнародних зобов’язань, замовлень Радянського Союзу та інших соціалістичних країн. По-третє, чи це не перешкодить випуску оборонної техніки. Вивчивши й з’ясувавши всі необхідні “за” і “проти”, організація із санації приймала рішення. Якщо кредитори отримували підтримку, то організовувався продаж майна збанкрутілого підприємства, невиконані ним замовлення передавались іншим господарським організаціям [5].

Згадане підприємство тоді уникало банкрутства, але його економічні показники й через три роки були не найкращими – борги склали 48 млн форинтів. Рівень продукції й технологій угорської промисловості, згідно з даними міністра Ф.Береца, переважно відставав від найвищих досягнень на роки, а іноді – на одне-два десятиліття. “Ланг”, правда, поки що належав до числа тих заводів, які більшою чи меншою мірою могли змагатись із зарубіжними конкурентами [8, с.31].

Упродовж 1987 р. організація із санації займалася дев’ятьма неплатоспроможними підприємствами. Частина з них була ліквідована, а їх майно продане. Структурна

перебудова виробництва неминуче супроводжувалася ліквідацією робочих місць. У програмі економічної й соціальної стабілізації підкреслювалося, що програма збитковості підприємств повинна вирішуватись зі збереженням гуманності, в умовах строгого урахування соціалістичних принципів, непорушення права на працю – одного з основних завойовань соціалізму [5].

По суті, УСРП постала перед необхідністю заново переосмислити ідейно-теоретичні уявлення про соціалізм і в цьому зв'язку, зокрема, по-новому сформулювати політику в галузі зайнятості, оновити соціальну політику. Чи зменшення розмірів великих підприємств, утрата ними монопольного статусу несе в собі загрозу соціалістичному характеру економіки; скорочення питомої ваги окремих галузей, наприклад, гірничовидобувної, важкої промисловості та інших, є відмова від соціалістичних цінностей? Якою має бути роль приватної власності в соціалістичному суспільстві? Індивідуальна трудова діяльність і приватна власність, яка засновується на особистій праці, виконують важливі функції підвищення ефективності економіки на тривалому етапі соціалістичного розвитку. Але на що може поширюватися приватна власність – чи допустиме її перетворення в капітал, тобто в нагромаджену вартість, придатну для присвоєння чужої праці, яка робить зайвою власну працю. Тоді в УСРП не було чіткої відповіді на ці питання. Однак було зрозуміло, що приватне підприємництво включає в себе й приватне присвоєння, і розширене відтворення. Якщо вони знаходяться під контролем, функціонують відповідно до інтересів соціалістичної економіки, то не є “антисоціалістичними”. Разом із тим важливо стежити, щоб дохід від використаного “капіталу” не ставав фактором, який робить непотрібною особисту працю і в багатьох чому визначає соціальний статус майбутніх поколінь, викликаючи нерівність життєвих шансів [3, с.42].

УСРП змушена була відмовитися й від традиційних уявлень і на проблему зайнятості. Під час структурної перебудови тимчасово можуть виникнути проблеми зайнятості, відзначав секретар ЦК УСРП М.Немет [9, с.112], тобто не відкидалася можливість структурного безробіття. При цьому висловлювалася думка, що Угорщині не загрожує масове тривале безробіття, але багатьом людям доведеться міняти вид трудової діяльності або підприємства, пройти через професійну перепідготовку [2, с.111]. Право на працю й основний принцип управління трудовими ресурсами (повна зайнятість) почали трактуватись не як право на певне робоче місце, а як гарантія можливості працювати. Забезпечення раціональної зайнятості вважалося завданням підприємств, а повної зайнятості – обов'язком держави. Було створено так званий фонд політики в галузі зайнятості, який мав сприяти працевлаштуванню робочої сили, що вивільняється в процесі ліквідації збиткових підприємств, модернізації системи перекваліфікації, діяльності бюро із працевлаштування, які існували в кожній області й у великих містах УНР, розширенню практики забезпечення зайнятості на недержавних дрібних підприємствах [9, с.112]. При обкомах УСРП створювалися спеціальні координаційні комітети, що об'єднували працівників рад і профспілок, які теж займалися працевлаштуванням.

З'ясувалося, що право на працю й ефективне господарювання – не завжди сумісні. Підприємства відмовлялися приймати на роботу тих, хто по два-три рази на рік звільнявся, прогульників, порушників трудової дисципліни, небайдужих до алкоголю. Складно стало влаштуватися тим, у кого низька кваліфікація. Господарські організації ставили акцент на економічному й доцільному використанні трудових ресурсів. Усе більше цінувалися ті працівники, котрі мали декілька спеціальностей і у випадку необхідності згодні на перекваліфікацію, виявляли ініціативність, раціоналізаторські здібності. Це означало, що зростав авторитет робочого місця й хорошого майстра [5, с.4].

На грудень 1987 р. в Угорщині 10 тис. чоловік шукали роботу, 2 тис. не були влаштовані впродовж декількох місяців. Ті працівники збанкрутілих підприємств, що

ще не влаштувалися, отримували за необхідності допомогу протягом року: за перші шість місяців – 100% середньої зарплати, наступні три – 75% і решту місяців – 65%.^{*} У той же час у країні нараховувалося 60 тис. вакантних робочих місць. Підвищилася потреба в токарях та інших верстатниках, потрібні були медичні сестри, продавці продуктових магазинів. У надлишку адміністратори, працівники текстильної й швейної промисловості [5]. “Ми повертаємося до вивчення питання про доцільність залучення в Угорщині робочої сили з інших країн, – відмічав член Політбюро, секретар ЦК УСРП М.Немет, – про надання угорським громадянам більшої свободи в працевлаштуванні за кордоном” [9, с.112]. З 1988 р. будь-який угорець міг отримати паспорт, який давав йому можливість подорожувати по всьому світу. 5–6 млн осіб щорічно виїжджали за кордон. “І люди повертаються. Тому що вони бачать: там, куди їдуть, не легше. Можливо, заробити там можна більше, але й працювати за ці гроші треба набагато більше” [1].

Звичайно, втрата роботи навіть на один-два місяці, хай зі збереженням середнього заробітку, являла собою серйозну особисту трагедію для будь-якого добросовісного працівника. Вона неодмінно супроводжувалася зниженням рівня споживання й зростанням невдоволення. Найкращим виходом, мабуть, було б розгортання профілактичних заходів, які попереджали б саме виникнення проблеми.

Заходи, до яких вдавалася влада, щоб пом’якшити наслідки безробіття, нагадували методи, які використовувались урядом США в період “великої депресії” 1929–1933 рр. Органи із працевлаштування розширювали фронт громадських робіт, залучали безробітних до ремонту й будівництва доріг, догляду за парками, благоустрою, прибирання снігу, сміття тощо. 70% витрат на ці роботи виділялися із центрального джерела – спеціально створеного фонду зайнятості (1,8 млрд форинтів), а 30% покривалося з бюджетів місцевих рад. Із фонду зайнятості йшли також засоби на підтримку тих ефективних підприємств, які створювали нові робочі місця, розширювали курси із перекваліфікації робітників. З нього виплачувалася й допомога із працевлаштування, “передчасні” пенсії (достроковий вихід на пенсію при розформуванні й реалізації майна підприємств дозволявся не раніше, ніж через п’ять років до пенсійного віку за наявності 30-річного стажу в чоловіків і 25-літнього в жінок) [5].

Словом, угорські партійні реформатори зіткнулися з нездоланною суперечністю – необхідністю оновлення соціально-економічної й політичної системи та збереження “соціалістичних цінностей”, які на очах руйнувалися.

Здавалося, маючи юридичну базу боротьби зі збитковими підприємствами, підкріплену політичною волею уряду, УНР подолає проблему державної опіки над неефективно працюючими підприємствами. Однак, як засвідчила практика, спроба ліквідації однієї проблеми породжувала іншу (намагання позбутися збитковості підприємств загострювало проблему зайнятості й соціального становища вивільнених працівників). Із продовженням реформ виникало все більше питань, ніж відповідей. Намагаючись поєднати ринкове, товарне господарство й базові соціалістичні цінності, угорські реформатори потрапляли в ідейно-теоретичний глухий кут, неминучим виходом з якого був черговий відступ від “соціалістичних цінностей”, рух у прямо протилежному від них напрямі. Банкрутство “реального соціалізму” угорські партійні реформатори намагалися прикрити посиленнями на відому ленінську сентенцію про те, що будівництво нового суспільства – це довгий історичний період, тривалий ряд переходів [7]. Під час економічної реформи запровадженням нових форм управління підприємствами, розширенням можливостей дрібного підприємництва, формуванням

^{*} Згідно із законодавчими актами, які були прийняті в Угорщині у 1986 р. про регулювання працевлаштування вивільнених працівників ліквідованих нерентабельних підприємств, загальний термін, відведений для працевлаштування на новому місці, протягом якого гарантувалося повну компенсацію, складав 15 місяців.

ринку цінних паперів (1983 р.), проведенням реформи банківської системи і створенням сітки комерційних банків (1987 р.) закладалися підвалини інфраструктури ринкового господарства, яка суттєво підривала основу соціалістичної економіки – державну націоналізовану власність на засоби виробництва, вторгалася у святая святих – соціалістичні відносини власності. Це й було певним забіганням наперед, відступом від політекономії соціалізму, про що говорив К.Грос [10] і що, небезпідставно, так серйозно в брежнєвську добу турбувало керівників СРСР, заставляло з пересторогою й острахом оглядатись на Кремль самих творців цих перетворень.

З 1 січня 1988 р. в Угорщині була запроваджена нова податкова система, яка передбачала, зокрема, прогресивне оподаткування громадян і підприємств. На думку М.А.Усієвич*, податкова реформа проводилася за західним зразком і була спрямована на спрощення системи оподаткування, переміщення частини податкового навантаження зі сфери виробництва у сферу обігу, шляхом стягування податку з додатної вартості й запровадження єдиного принципу регулювання всіх доходів населення [12, с.3]. Говорячи про її новизну й перші наслідки, К.Грос відмітив: “У соціалістичних країнах поки що немає такої податкової системи, яку ми ввели на початку року. І про досвід говорити рано. Скоротився товарний дефіцит, великий рух капіталів у бік добре господарюючих підприємств. Щоправда, ряд трудящих, зайнятих індивідуальною діяльністю, здали свої патенти. Наприклад, із 36 тис. приватних торгових точок – 3,5 тис., тобто 10%, розорилися. Ми вважаємо, що в цьому немає нічого страшного. Хай придуть нові, більш умілі, здібні кадри в приватний сектор соціалістичного господарювання, у якому у нас зайнято 4–5% усіх трудящих. Головний зміст нової податкової системи – забезпечити більш справедливий перерозподіл доходів” [4].

Реформа банківської системи, перебудова механізму оподаткування значно обмежували можливості адміністративного перерозподілу доходів між підприємствами, сприяли виявленню слабких, економічно безперспективних підприємств, інтенсифікації виробництва, ефективному використанню всіх ресурсів. “Перерозподіл доходів”, їх адміністративне вирівнювання було ознакою незавершеності й половинчатості економічної реформи 1968 р.

Економічна реформа, яка розпочалась у 1968 р. і в основу якої замість командно-адміністративних методів управління були покладені економічні, задіяно такі показники як “прибуток”, “ціни”, “кредити”, “госпрозрахунок”, принесла угорському народу раніше небачені блага: наповнення магазинів товарами, різномаманіття яких викликало щире здивування й захоплення братів по класу – трудящих-туристів із соціалістичних країн; “піднесла життєвий рівень, збільшила зовнішньоекономічну активність, вивела на світовий рівень сільське господарство” [6]. Кожна четверта сім’я в УНР мала легковий автомобіль**, у кожній другій міській сім’ї була дача. “В угорському селі трудівники, мені так здається, – відмітив Надзвичайний і Повноважний Посол УНР у СРСР Шандор Райнаї в бесіді з кореспондентами “Правди”, – живуть заможнo, непогано. У селянина є все. Значна частина міського населення живе також непогано. Але є два прошарки, які знаходяться у важкій ситуації, – пенсіонери, які отримують невелику допомогу, і молодь, яка тільки розпочинає працювати” [6]. У свою чергу кореспонден-

* Доктор економічних наук, головний науковий співробітник Інституту міжнародних економічних і політичних досліджень Російської академії наук.

** Тижневик “Фіделе” повідомляв, що в країні на кожну тисячу жителів припадало 150 автомобілів. При цьому на кожні 100 сімей робітників припадало 37 машин, а серед інтелігенції цей показник дорівнював 63, селян – 35,90% легкових автомобілів увозилося в Угорщину із соціалістичних країн.

Парк легкових автомобілів, однак, був досить застарілим. Середній вік легкових транспортних засобів в УНР наближався до 10 років. У країні існували труднощі із запасними частинами. При цьому експлуатація, а також ремонт автомашин обходився власникам досить дорого. У 1985 р. на витрати, пов’язані з автомобілем, громадянин УНР витрачав у середньому 28 тис. форинтів, що складало 15,3% усіх його затрат.

ти “Правди” відмітили: “На початку бесіди ви розказали про свою країну. Нам не раз доводилося бути в ній. І можемо підтвердити, що в Угорщині є не тільки салями. На полицях магазинів є й інші м’ясні вироби, вдосталь овочів, фруктів і всього іншого” [1].

Успіхи в забезпеченні Угорщини продовольством були результатом особливого щодо села політичного курсу, винесених уроків з аналізу подій 1956 р. УСРП, очолена Я.Кадаром, відмовилася від сталінсько-ракошистського варіанта побудови соціалізму, заснованого на командуванні масами, на зрівнялівці й аскетизмі, на уніфікації свідомості людей, на страху й насиллі, який поєднувався з необмеженою особистою владою партійного “вождя” й супроводжувався зловживаннями нею. Цей викривлений і вульгаризований варіант ленінського плану побудови соціалізму, який називають “казарменним соціалізмом”, угорці рішуче відкинули. Партія взялася не командувати, а управляти, служити народу. Була проведена реорганізація сільського господарства, за тричотири роки створено міцне, розвинуте сільське господарство. Селяни за власною ініціативою вступали в кооперативи. Їх членами ставали колишні заможні селяни (“куркулі”), які згодом отримали право на зайняття керівних посад. У той час як у СРСР чинилися різноманітні перешкоди на шляху нарощення виробництва сільськогосподарської продукції в особистих господарствах (особливо тваринницької), УСРП, рішуче пориваючи з минулим, створила всі необхідні умови, щоб селянин поряд із роботою в кооперативі або держгоспі у вільний час міг успішно трудитись на присадибній ділянці. У результаті цих зусиль сільське господарство з 1957 р. планомірно й швидко розвивалося без директив із центру, за допомогою економічних регуляторів. Якщо в першій половині 50-х рр. угорське сільське господарство знаходилося практично в стані стагнації (середньорічні темпи приросту продукції в 1951–1955 рр. становили тільки 0,1%), то зміна форм управління й підходу до колективізації сприятливо позначилася на розвитку галузі. У 1956–1960 рр. в середньому приріст виробництва сягав 4,1%. До середини 80-х рр. Угорщина вийшла на одне з перших місць у світі й на перше серед країн – членів РЕВ із виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення [2, с.108]. У 1988 р., ще напередодні Всеугорської наради УСРП (травень ц. р.), 46% м’яса, яке вироблялося в Угорщині, припадало на частку присадибних ділянок. В УНР на душу населення вироблялося більше 150 кг м’яса. Це один із найвищих показників у світі* [1].

Урок з угорського досвіду вирішення “продовольчого питання” “епохи Кадара”, який не завадило б засвоїти й нашим можновладцям, полягає в тому, що на сільському господарстві не можна економити; що забезпечити країну продовольством може тільки високоефективне товарне виробництво в поєднанні з продуктивним присадибним господарством. Угорська держава тоді вклала в розвиток сільського господарства величезні кошти, у певному розумінні навіть за рахунок інших галузей. Уражаючі успіхи в УНР були досягнуті, коли земля не була предметом купівлі-продажу, не знаходилась у руках олігархів і тим більше іноземних багатіїв.

“Епоху Кадара” угорці згадують з ностальгією. Опитування населення, проведені в 1999 р., показали, що дві третини респондентів вважали, що тоді їм жилося краще й вони з більшою ефективністю могли використати свої можливості [13, с.97]. Це був унікальний період в історії країни, коли реформи проводилися не заради ре-

* Надмірне споживання вуглеводнів і жирів, особливо тваринного походження (77 кг на рік на людину), більшу половину якого складала свинина, на думку міністра охорони здоров’я УНР Л.Медве, яку він висловив, виступаючи на засіданні комісії із соціального забезпечення й охорони здоров’я Державних зборів УНР, – одна із суттєвих і поширених причин високого рівня серцево-судинних захворювань. У ході медоглядів з метою вивчення раціону харчування угорського населення виявилося, що вага 30–50% жінок, 20–25% чоловіків, 10–15% дітей і підлітків перевищувала норму. У той же час споживання фруктів було на 30% нижче необхідної для здоров’я кількості, картоплі й овочів – на 20%. Хоча споживання молока й молочних продуктів в останні роки (на 1988 р.) зросло до 180 кг, однак і цей показник був нижчим, ніж у розвинених європейських країнах.

форм, а блага людей, не задля збагачення окремих осіб, а добробуту народу. У цьому сенсі сьогоднішній капіталізм в Угорщині, попри всі досягнення, за багатьма показниками, які відображають не його прибутки, а рівень життя народу, поступається кадаризму. “Так, реальні доходи на душу населення не досягли рівня 1989 р.” [13, с.97].

(Далі буде)

1. Аверченко Б. Встречи по вашей просьбе. Чрезвычайный и полномочный / Б. Аверченко, О. Ласото // Правда. – 1988. – 24 июня. – С. 5.
2. Бенке В. Экономика, политика, мышление / В. Бенке // Коммунист. – 1988. – № 2. – С. 103–114.
3. Берез Я. Идеология – сила созидательная / Я. Берез // Проблемы мира и социализма. – 1988. – № 4. – С. 39–44.
4. Будапешт. Закон о банкротстве // Правда. – 1988. – 2 ноября. – С. 4.
5. Герасимов В. Обанкротились, что дальше? В Венгрии продолжается борьба с убыточностью предприятий / В. Герасимов // Правда. – 1987. – 15 декабря. – С. 4.
6. Герасимов В. Сжатие пружины. Пути и проблемы венгерской перестройки / В. Герасимов // Правда. – 1988. – 28 апреля. – С. 4.
7. Грос К. Обновление социализма / К. Грос // Правда. – 1988. – 24 ноября. – С. 4.
8. Жерар А. Венгерские проблемы с разных позиций / А. Жерар // Проблемы мира и социализма. – 1989. – № 3. – С. 29–32.
9. Немет М. Реформа: стабилизация, ускорение / М. Немет // Коммунист. – 1988. – № 9. – С. 107–114.
10. Новый дух реформ. По просьбе АИФ на вопросы корреспондента ТАСС отвечает член Политбюро ЦК ВСРП, Председатель Совета Министров ВНР Карой Грос; вопросы задавал Б. Шестаков // Аргументы и факты. – 1988. – № 22. – С. 2.
11. Палді А. Курс на демократизацію / А. Палді // Під прапором ленінізму. – 1989. – № 5. – С. 84–86.
12. Усиевич М. Венгрия: десятилетие реформ / М. Усиевич. – Режим доступа : <http://www.ieras.ru/journal/journal.2000/7.htm>.
13. Усиевич М. А. Десятилетие реформ в Венгрии. 90-е годы XX в. / М. А. Усиевич // Новая и новейшая история. – 2002. – № 5. – С. 80–97.
14. Цели достижимы. Интервью члена Политбюро ЦК ВСРП, Председателя Совета Министров ВНР Кароя Гроса. Интервью взял В. Герасимов (Соб. корр. “Правды”), г. Будапешт // Правда. – 1988. – 4 апреля. – С. 6.

В статье выясняются отдельные аспекты реализации рабочей программы социально-экономической стабилизации правительства УНР до 1990 г., одобренной Государственными собраниями 2 сентября 1987 г., в частности борьба с нерентабельностью промышленных предприятий, решение проблемы занятости, высвобожденных при ликвидации предприятий работников; мировоззренческие проблемы – соотносительности товарного производства с ценностями социализма; незавершенность реформы в 1968 г., успехи в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: нерентабельность, убыточность, банкротство, дотации, социалистические ценности, социалистическая экономика, право на труд, безработица, рыночное хозяйство, частная собственность, сельское хозяйство, капитализм.

The article investigates some aspects of the work program of the social and economic stabilization of the UNR government till 1990 approved by the National Assembly in September 2, 1987, in particular the fight against non-profitability of the industrial enterprises, the solution of the employment problem, fired during the liquidation of the enterprises employees; the outlook problem – the comparison of commodity production with the values of socialism; the incompleteness of the reforms of 1968, the success in agriculture.

Key words: non-profitability, losses, bankruptcy, grants, socialistic values, socialistic economics, right to work, unemployment, market economy, private property, agriculture, capitalism.